

Keuzewijzer eetbaar groen

UA Groenenborger – 28 november 2019

UA en Provincie Antwerpen

Raamovereenkomst

Onderzoeksvraag

Stadslandbouw als
alternatief voor klassieke
groenstructuren in een
verstedelijkte omgeving:
economische en ruimtelijke
analyse.

pesticiden

Gemeentelijke groendiensten kunnen onkruid niet meester

19 aug 2016 Paul Geerts featured, Onkruidbestrijding, openbaar groen, pesticiden, stadsgroen, tuinaannemer

Heel wat gemeenten zitten met de handen in het haar: door de vele neerslag dit jaar zijn veel groendiensten het onkruid niet meester, tot ergernis van de inwoners. Gemeentebesturen schakelen daarom externe firma's in maar dat neemt een extra hap uit hun budget. Dat blijkt uit een artikelenreeks op de regiopagina's van Het Laatste Nieuws.

Bron: <https://cgconcept.be/gemeentelijke-groendiensten-kunnen-onkruid-meester/>

Keuzewijzer eetbaar groen in de praktijk

Voedsel+Dorp

Het verhaal

- Eetbaar groen – gewoon doen!
- Nood aan een project.
- Samenwerking brengt je verder!
- Financiën toegelicht.

Eetbaar groen – gewoon doen!

- 't is vooral een stedelijk fenomeen maar de baten zijn er ook voor kleinere gemeentes!
- Vergroening, een aangenaamere buurt en natuurlijk het eetbaar groen zelf.
- Sociale en culturele, ecologische en soms zelfs een economische meerwaarde voor een buurt.

Nood aan een project.

- Realisaties op het terrein zijn een meerwaarde voor de gemeentes. Zij hebben vaak geen mankracht of expertise ter zake. Hieraan kan het project tegemoet komen.
- Participatieve methode schrikt soms af, externe begeleiding kan soelaas brengen.
- Financieel steuntje in de rug voor de realisatie op het terrein!
- Raakvlak met diverse beleidsdomeinen (milieu en natuur, duurzaamheid, landbouw, groenonderhoud)
- Eigen instrument optimaliseren door het in de praktijk toe te passen en bijkomend te leren van organisaties die expert zijn ter zake.

Samenwerking brengt je verder!

besturen – diensten – geïnteresseerde burgers – externe organisaties

- Locaties met potentie voor groen vanuit een andere bril bekijken.
- Kennisdeling en ervaringen uit de praktijk uitwisselen!
- Out-of-the box denken over de mogelijkheden van eetbaar groen in jouw gemeente.
- Bij de realisatie kan je op velen beroep doen om een handje toe te steken!
- De keuzewijzer optimaliseren waardoor ook anderen ermee aan de slag kunnen!

Financiën toegelicht

Investeringskosten	€ 54.000,00	
	<input type="text" value="4000"/>	Aankoop van kleiner materiaal
	<input type="text" value="50000"/>	Infrastructuur (voor opbergen materiaal, organisatie gemeenschappelijke activiteiten, wateropvang, beplanting van het terrein, ...)
Personeelskosten	€ 90.290,00	
	<input type="text" value="37290"/>	Administratie, coördinatie en mede-begeleiding van participatietraject(en) door DLP - adviseur (0,2 VTE) looncode A016
	<input type="text" value="53000"/>	Begeleiding 2 participatietraject (voorkeur professioneel traject) door RURANT - projectcoördinator (0,4 VTE) looncode A015
Werkingskosten	€ 13.000,00	
	<input type="text" value="4000"/>	Promomateriaal om deelnemers naar de participatietrajecten te leiden
	<input type="text" value="5000"/>	Werkingskosten om de participatietrajecten optimaal te organiseren (materiaal, catering,...)
	<input type="text" value="4000"/>	Promotiemateriaal opmaken tijdens dit project om ook andere gemeenten te overtuigen
Overheadkosten	€ 13.543,00	
	<input type="text" value="13543"/>	15% van de personeelskosten
Externe prestaties	€ 28.000,00	
	<input type="text" value="28000"/>	Begeleiding participatietraject (vrijwilligertrajecten) door VELT of andere organisaties
Bijdrage in natura	€ 0,00	
Inkomsten	€ 0,00	
Saldo Kosten - inkomsten	€ 198.833,00	

Meer informatie

Marlies Caeyers, adviseur landbouw
03/240.58.12
Marlies.caeyers@provincieantwerpen.be

en op

<https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dese/dlp/keuzewijzer-eetbaar-groen.html>

Bedankt

Onderzoek

Thomas Kuyper (sociologie)

Exploratief en ontwerpend onderzoek over sociale, ruimtelijke en economische mogelijkheden van stadslandbouw in Provincie Antwerpen

Rapport 1: Typologie stedelijke groene infrastructuur en stadslandbouw

Rapport 2: Maatschappelijke impactindicatoren, ruimtelijke planningsprincipes en organisatiestrategieën voor stadslandbouw in publieke ruimte

Rapport 3: Mogelijkheden, uitdagingen en de rol van lokale overheden bij ontwikkeling van stadslandbouw in publieke ruimte

Typologie

Veel types stadslandbouw mogelijk

Stadsboerderij, volkstuin, gemeenschapstuin, kraaktuin, educatieve tuin, zorglandbouw, CSA, agroforestry, tuinstraat, daktuin, eetbaar landschap, micro-farm, vertical farm,...

Variabele			
Locatie	Urbaan	Stadsrand	Ruraal
Ruimte	Gebouwgebonden	Niet-grondgebonden	Grondgebonden
Functie	Ecologisch/ruimtelijk	Sociaal	Economisch
Oriëntatie	Individu	Gemeenschap	Markt
Actoren en governance	Stedelingen	Overheid/ Middenveld	Professionele actoren

Brede maatschappelijke impact stadslandbouw

Sociaal	Economisch	Ecologisch/Ruimtelijk
Inclusie	Kosten besparen en meerwaarde vergroten	Publieke groene ruimte
Tewerkstelling	Korte keten en eerlijke prijzen	Leefbaarheid en gebiedsontwikkeling
Educatie	Innovatie	Klimaatadaptatie en veerkracht
Welzijn, fysieke en mentale gezondheid	Voedselzekerheid en veerkracht	Energie, water en afvalstromen recuperatie
Cohesie	Diversificatie, differentiatie en beleving	Biodiversiteit
Gezamenlijk doel en gedeelde gebruikswaarde → solidariteit	Nieuwe organisatie model (obv gebruik ipv bezit, samenwerking)	Leegstand tegengaan
(Streek)identiteit bevorderen		
INCLUSIEVE STAD	PRODUCTIEVE STAD	GEZONDE STAD

Ecosysteemdiensten

- Voedselvoorziening
- Grondstoffenvoorziening
- Recreatie
- Gezondheid
- Educatie
- Luchtkwaliteit regulering
- Opslag koolstofdioxide
- Geluidsreductie
- ...

Groene infrastructuur

Groene infrastructuur als geïntegreerd concept waarin groen, open ruimte, stedenbouw, leefkwaliteit, mobiliteit en milieu een rol spelen. Integratie van:

- **Groen:** parken, natuur, plantsoenen, bomen
- **Geel:** landbouw, stedelijke landbouw
- **Blauw:** waterlopen, watervlakken
- **Grijs:** pleinen, braakzones, ontwikkelingssites

Planningsprincipes

- **Multifunctionaliteit** : verschillende functies en diensten binnen dezelfde ruimte
- **Groengrijze integratie**: het combineren van groene en grijze infrastructuur
- **Connectiviteit**: het creëren of herstellen van groenblauwe netwerken
- **Sociale inclusie**: participatieve planningsprocessen

Organisatiestrategieën

Economies of **scope** (verbreding) ipv economies of **scale** (schaalvoordelen)

- **Differentiatie** : onderscheidend aanbod (bvb. paddestoelen, streekproducten)
- **Diversificatie**: meerdere functies, horizontale integratie voedselketen
- **Lage kosten**: hergebruik grondstoffen (water, groenafval), verticale integratie voedselketen (productie + distributie + consumptie), korte ketenverkoop/direct marketing
- **Commons / gedeeld eigenaarschap**: Betrokkenheid van consumenten (coöperatie, samenwerking, lidmaatschap)
- **Experience economie**: inspelen op beleving ipv product/dienst

Rol lokale overheid

- 3 focusgroepen
- 2 types: tuinstraat en samentuin
- Reeks aanbevelingen voor overheden
 - Faciliteren van grond
 - Kennis bundelen en verspreiden
 - Kruisbestuiving tussen initiatieven
 - Samenwerking en communicatie faciliteren
 - Strategie, missie en visie voor stadslandbouw opstellen
 - Participatieve besluitvorming
 - Faciliteren organisatie en administratie
 - Vergunningen geven
 - organisatie sociale, culturele, educatieve activiteiten
 - duurzame professionele begeleiding bieden

Ontwerp keuzewijzer

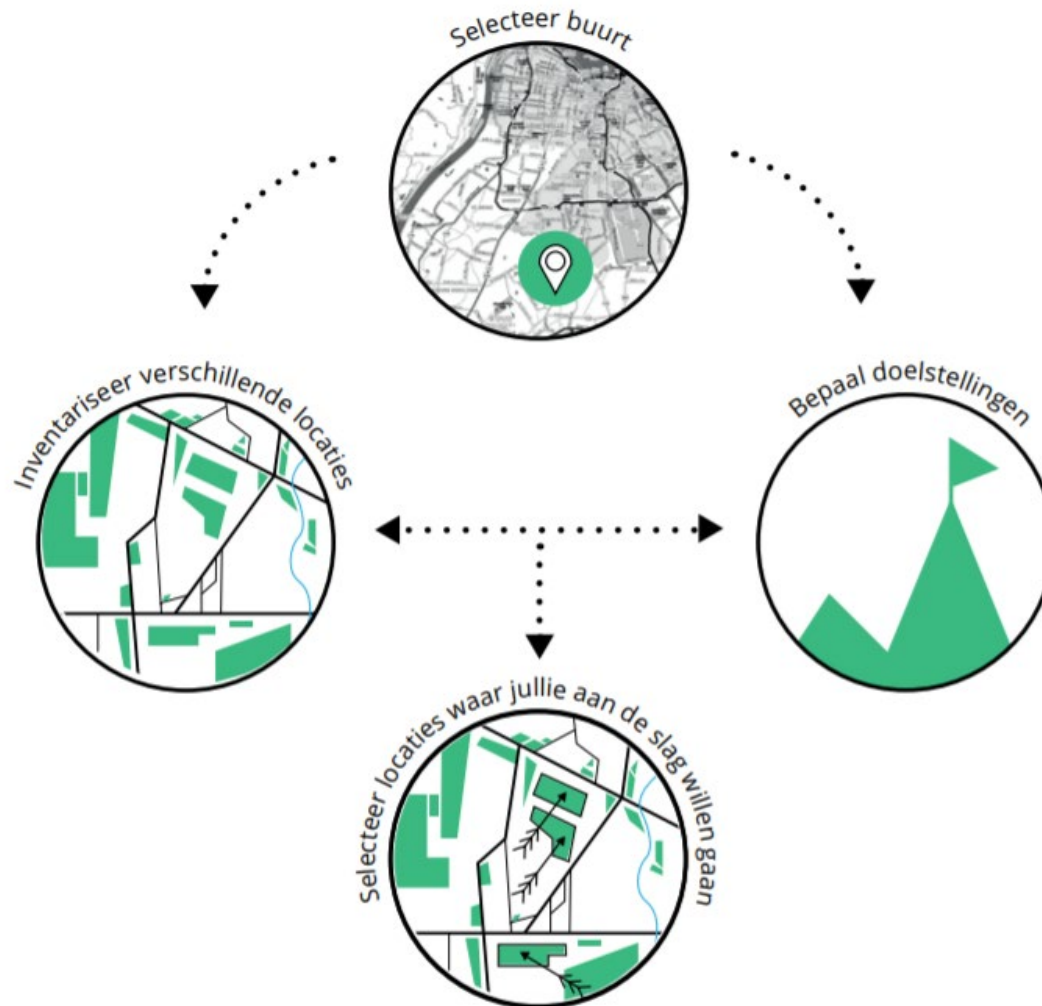
Laure Herweyers (Productontwikkeling)

Keuzewijzer stadslandbouw

Helpt de gemeenten met:

- plannen van (groene) ruimte
- selecteren van meest geschikte type
- achterhalen waar de buurt nood aan heeft
- organisatie van het concreet project

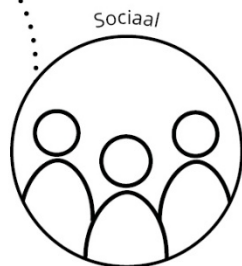
Deel 1: opstellen groenplan

Droombuurt

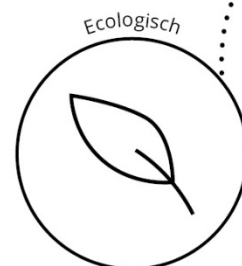
Dit document helpt je de droomsituatie voor de buurt te beschrijven. Samen weet je meer en ieder heeft een eigen invalshoek. Betrek dus zo veel mogelijk verschillende buurtbewoners bij deze droomoefening. Overloop en bediscussieer in groep de zes thema's en vat daarna in enkele woorden samen in de droomwoordenwolk. De afzonderlijke kaartjes kunnen je helpen om los van de thema's de droomwoordenwolk aan te vullen.

Beschrijf de **sociale dynamiek** in de buurt. Dit kangaan over sociale cohesie tussen bewoners, activiteiten die reeds bestaan, de verdeling van de bevolking volgens leeftijd, sociale positie en inkomensklasse, de mate van eenzaamheid, etc.

Sociaal

Wat is er op **ecologisch gebied** aanwezig en waar heeft de buurt nood aan? Denk aan de mate van biodiversiteit, variatie aan groen, duurzame en lokale voedselproductie, opvang van water, luchtkwaliteit, etc.

Ecologisch

Hoe zit de buurt **ruimtelijk** in elkaar? Hierbij stel je vooral vragen als: Is er al veel groene ruimte? Zijn de groene ruimtes verbonden? Wat is de invulling van deze ruimte? (landbouwgebied, natuur, tuin, braakliggend gebied,...) Hoe dicht is de bebouwing? Bekijk de buurt ook in zijn bredere ruimtelijke context. Waar bevinden zich waterlopen en bosstructuren?

Geografisch

Wat is de **economische** situatie in de buurt met betrekking tot (stads)landbouw? Wordt er al aan een vorm van landbouw gedaan? Is er veel (nood aan) sociale tewerkstelling? Welke lokale handelaars kunnen betrokken worden bij een stadslandbouwproject?

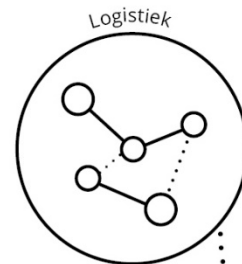
Economisch

Er zijn enkele **beleidsmatige** factoren die in het achterhoofdgehouden moeten worden. Hoe is de ruimte bestemd volgens de gewestplanning? (woongebied, landbouwgebied, natuurgebied, industriegebied...) Zijn er geplande ruimtelijke processen? (aanleg nieuwe weg, verkaveling...) Ondersteunt de gemeente stadslandbouwactiviteiten via subsidies? wat staat er in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan over de buurt?

Beleidsmatig

Wat zijn de **logistieke** moeilijkheden en opportuniteiten? Is er toegang tot lokaal geproduceerd voedsel? Hoe bereikt het voedsel de consument? Zijn de open en groene ruimtes goed bereikbaar en gekend door de inwoners?

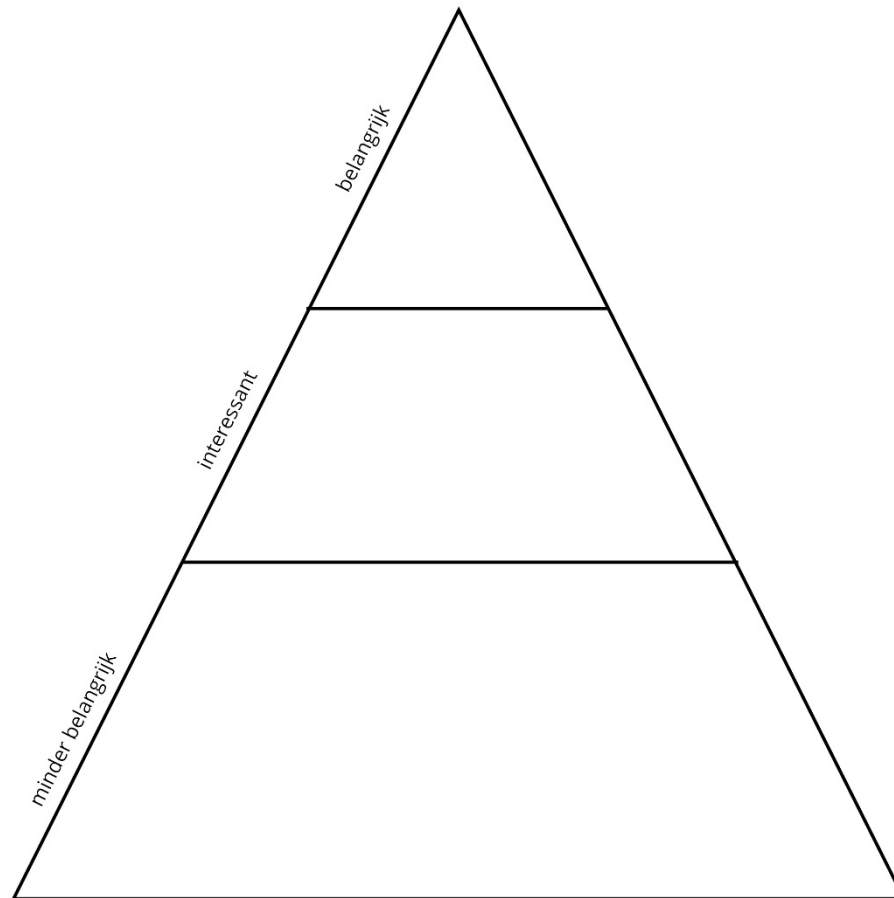

Logistiek

Droomwoordenwolk

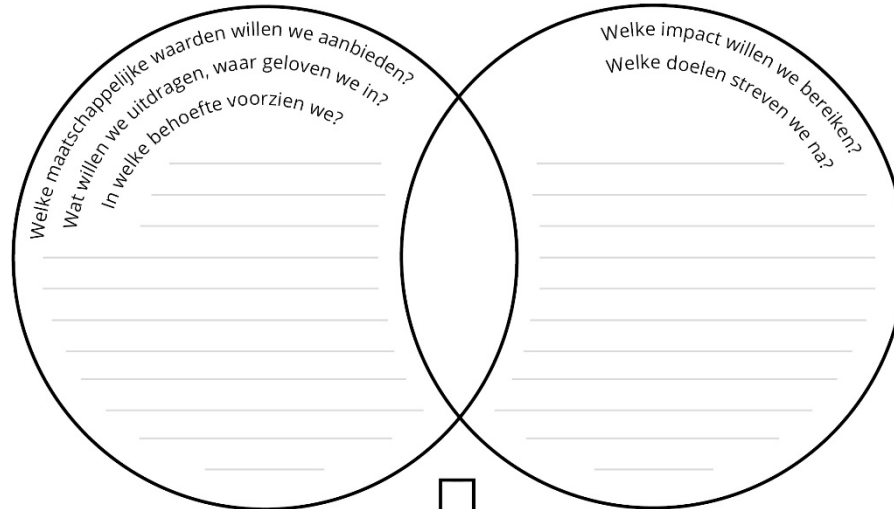
Prioriteiten piramide

Plaats de woorden uit de eerste oefening in onderstaande driehoek. Alle aanwezigen kunnen een aantal persoonlijke stemmen uitbrengen. Bovenaan komen de belangrijkste factoren waarop je gaat focussen. Dit zijn de woorden met de meeste stemmen. In het midden plaats je interessante aspecten om mee te nemen, en onderaan de elementen die minder van belang zijn in het keuzeproces. Op die manier creëer je een hiërarchie en kan je gemakkelijker een algemene visie voor de buurt opstellen.

Doelstellingen buurt

Stel je jezelf de vraag: waarom doen we dit? Wat willen we bereiken? Zoek naar een langetermijnperspectief: wat willen we dan precies dat er gebeurt? Welke meerwaarde kan stadslandbouw hebben om onze prioriteiten te bereiken? Plaats de woorden uit het bovenste vakje van de piramide (C) in de cirkels hieronder. Beschrijf daaronder in 1 zin wat er veranderd moet zijn door het project.

Wat zal er veranderd zijn als je deze doelstellingen hebt bereikt?

huidige situatie
(Wat is er nu al goed en wat mist er nog?)

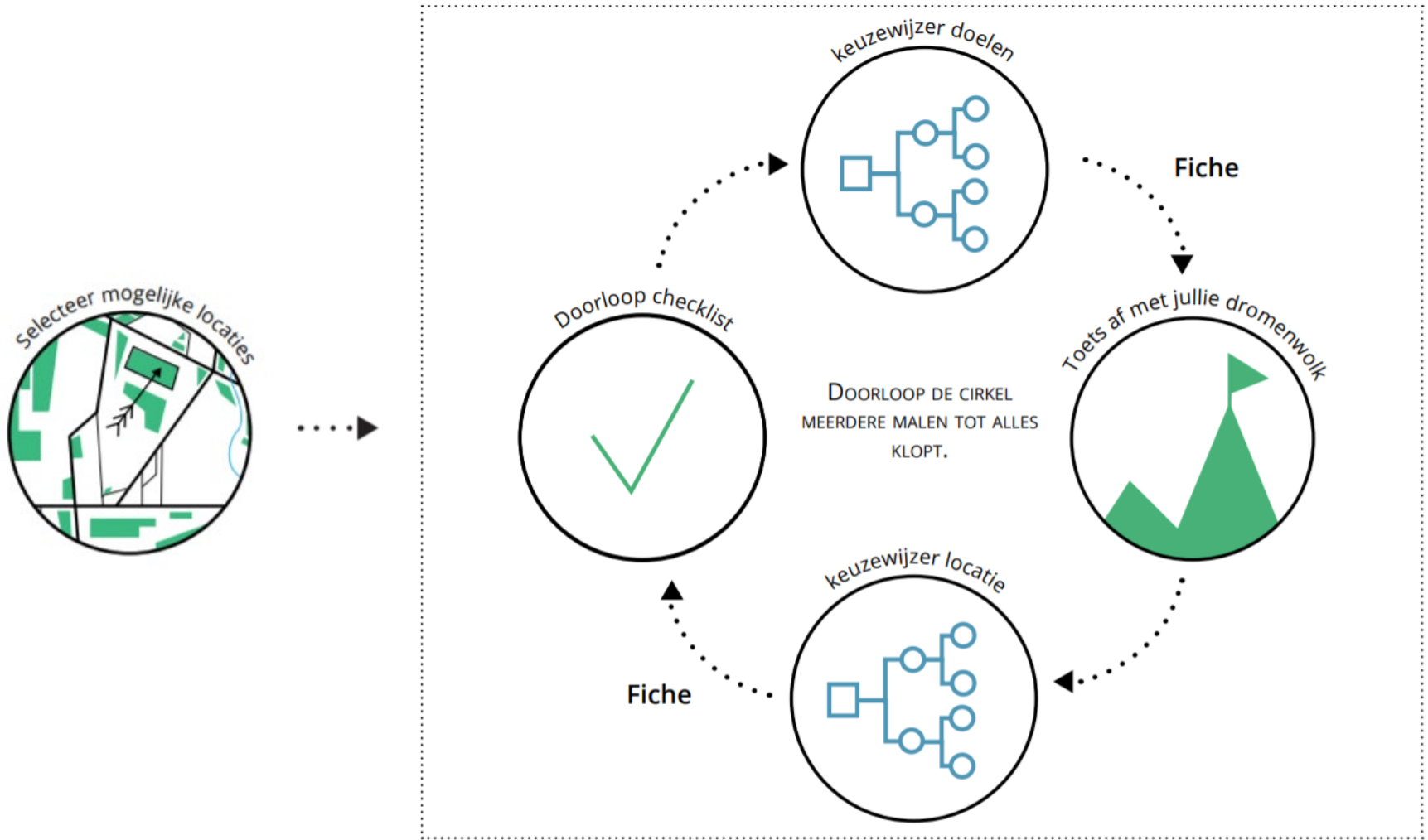
gedroomde uitkomst
(Wat zou de ideale situatie zijn?)

globaal
streefbeeld

Uitdagingen
(Welke problemen zijn er?
Wat moet er aangepakt worden?)

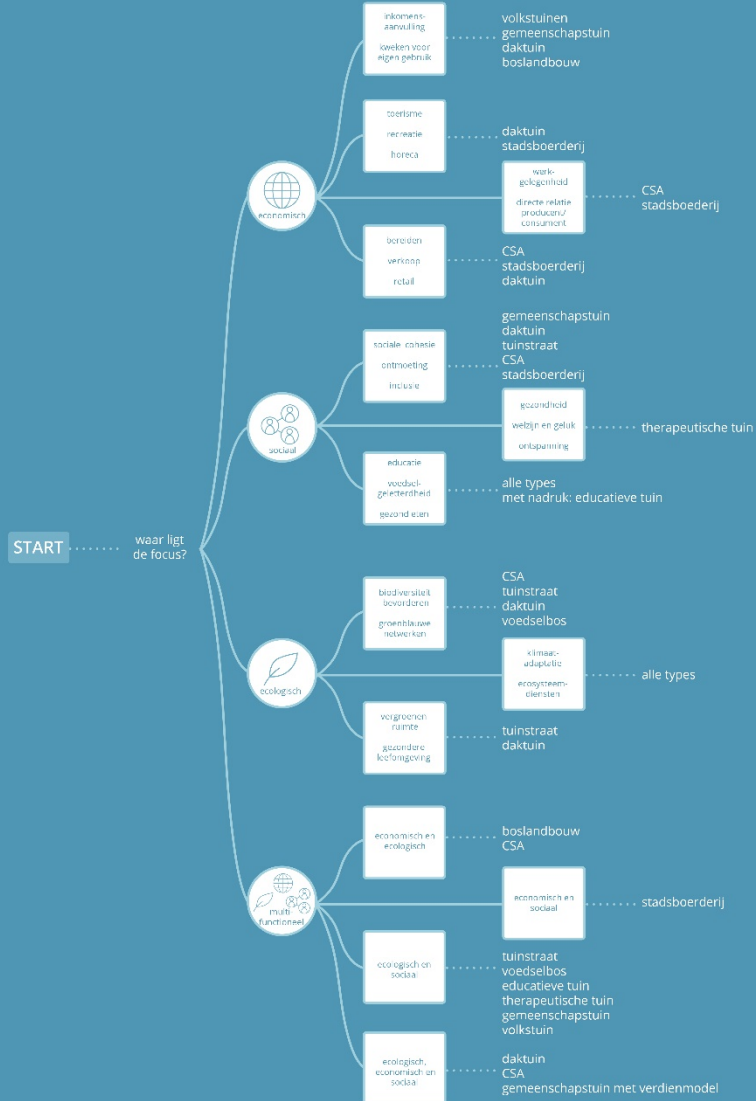
lange termijn
doelstellingen
(Wat wil je dan precies bereiken op lange termijn?)

Deel 2: keuze type

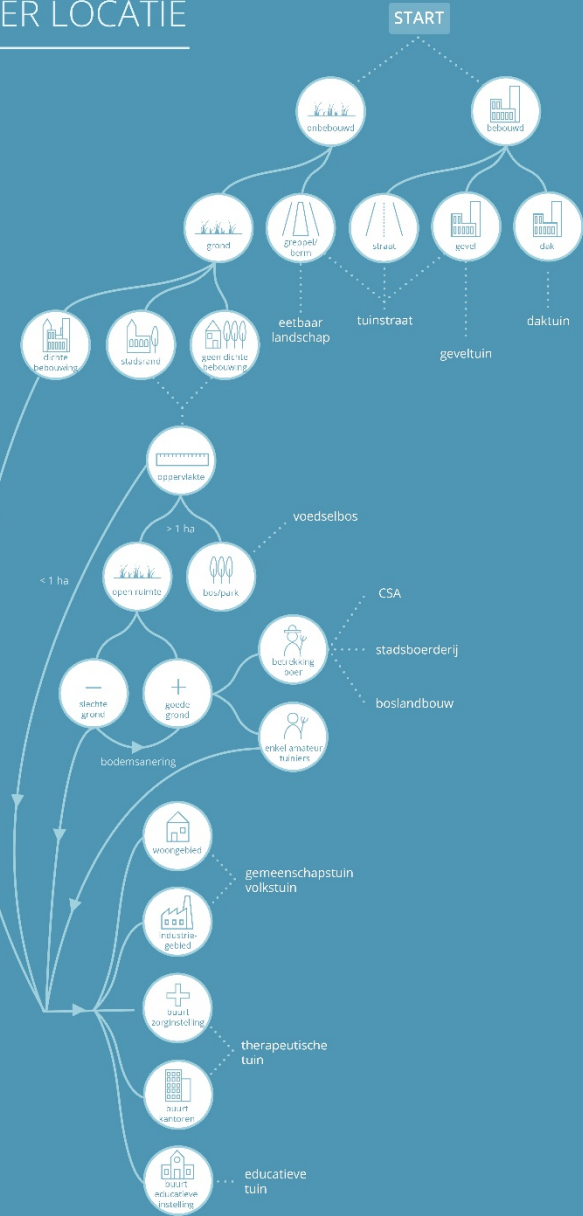
KEUZEWIJZER DOELEN

E

KEUZEWIJZER LOCATIE

F

Checklist locatie

Er zijn een aantal ruimtelijke voorwaarden verbonden aan de verschillende types. Niet elke locatie is geschikt voor elk type. Met behulp van onderstaande checklist kan je nagaan of de beoogde locatie geschikt is voor het gewenste type. Omcirkel de eigenschappen waar de locatie aan voldoet en controleer of dit overeenkomt met het type.

	Tuinstraat	Gemeenschaps- tuin	CSA	voedselbos	educatieve tuin	therapeutische tuin	stadsboerderij	volkstuin	daktuin	boslandbouw
Oppervlakte		> 50 a	> 1 ha	> 1 ha			> 1 ha	> 50 a		> 1 ha
Type ruimte	straat	open ruimte	bestaande boerderij	bos of park	open ruimte	open ruimte	bestaande boerderij	open ruimte	gebouw	landbouw- gebied
Afstand tot de stad			buiten stadscentrum				buiten stadscentrum			landelijk gebied (peri-urbaan)
Grondkwaliteit			niet- vervuilde grond of bodemsanering	niet- vervuilde grond of bodemsanering			niet- vervuilde grond of bodemsanering			niet- vervuilde grond of bodemsanering
Betrekking professional			professionele landbouwer		professionele educatieve begeleiding	professionele zorgbegeleiding	professionele landbouwer			professionele landbouwer
Omgeving		woongebied			buurt van een educatieve instelling	buurt van een zorginstelling, gevangenis, kantoren,...		woongebied	woongebied	
Tijdelijkheid	kan heel tijdelijk	minstens 2 jaar	niet tijdelijk	kan heel tijdelijk	minstens 2 jaar	minstens 2 jaar	niet tijdelijk	minstens 2 jaar	minstens 2 jaar	niet tijdelijk
Eigenaarschap	publiek	publiek / semi- publiek	privaat	publiek/ semi- publiek	semi- publiek/ privaat	semi- publiek/ privaat	privaat	publiek/ semi- publiek/ privaat	semi-publiek/ privaat	privaat

Bron: Commons Lab Antwerpen

Tuinstraat

Een tuinstraat wordt gecreëerd in een bij voorkeur autoluwe straat, waarin plantenbakken en gevels worden beplant en eventueel bankjes worden geplaatst. Het helpt voornamelijk het sociaal contact vergroten tussen burens in de straat.

Voorzieningen

grondgebonden (stoep) en/ of
niet-grondgebonden (in bakken)
watervoorziening

Locatie

intra-, peri-urbaan, of stadsrand
bij voorkeur autoluw, geen drukke
verkeersas
plaats in de straat

Organisatie

onderlinge afspraken en
taakverdeling

Productie

siergroen
kleine planten, vruchtenstruiken
traditionele teelt in bakken

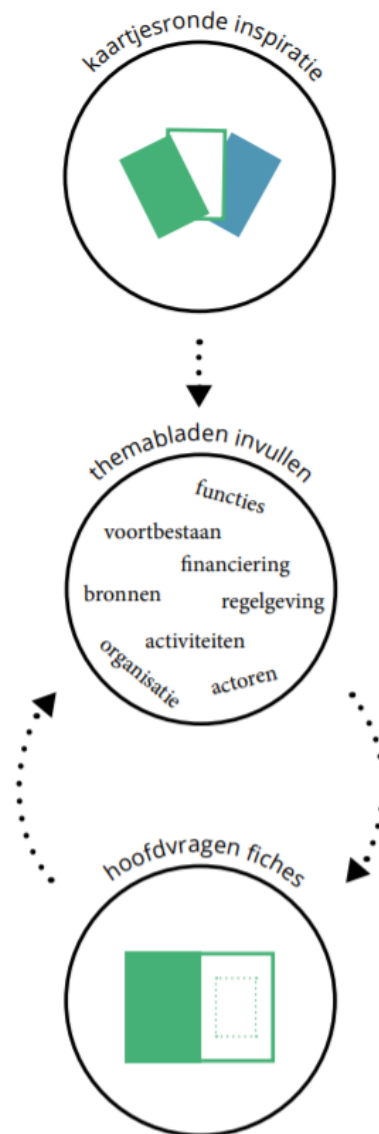
Doelen

sociale cohesie
vergroenen buurt
verbeteren leefkwaliteit
groenblauwe netwerken creëren

Actoren

buurtbewoners

Deel 3: Concreet project

K

Bronnen

Welke bronnen heb je nodig om je doel te bereiken?

Welke middelen zijn reeds om handen?

Welke middelen heb je nog niet ter beschikking?

Wat heb je nodig per taak of activiteit?

Welke aankopen zijn eenmalig en welke aankopen moet je regelmatig opnieuw doen?

Welke bronnen hebben de deelnemers zelf ter beschikking?

Maak een lijst op van de meest noodzakelijke bronnen

Planning

Nu je de volledige toolkit doorlopen hebt en een goed beeld hebt van hoe het project er zal uitzien, is het belangrijk om het niet te laten liggen. Dit laatste document helpt je om al concrete afspraken te maken, waaronder het opstellen van een taakverdeling en het vastleggen van een volgend overlegmoment en einddoel.

Kerngroep Wie gaat het project trekken? Richt je op 3 tot 5 personen	Administratie Wie neemt de administratieve taken op zich? Wie regelt eventuele subsidies? Wie doet de boekhouding? Stel meer dan 1 persoon hiervoor verantwoordelijk, zodat ze kunnen afwisselen en/ of de taken verdelen.	Aanleg Wie regelt de praktische zaken? wie zorgt dat de aanleg van de tuin in orde komt?	Communicatie Wie houdt zich bezig met de communicatie naar de deelnemers of sympathisanten? Wie ronselt nieuwe leden en maakt reclame voor het project?
<i>Vul zelf aan</i>	<i>Vul zelf aan</i>	<i>Vul zelf aan</i>	<i>Vul zelf aan</i>

eerstvolgende
samenkomst

Tijdslijn

opstart tuin

Volgende stappen...